

Čezkulturno dihanje – slovensko-japonski dialog o atmosferi in dihu

»Bila je nenavadna atmosfera.« »Atmosfera mi je bila preprosto všeč.« Kolikokrat smo že s temi ali podobnimi stavki opisali sejno sobo, restavracijo ali mesto? Pa vendar, kolikokrat smo se ustavili in razmislili natančno o besedi, ki jo uporabljamo za opis teh občutkov – atmosfera –, in se vprašali, od kod pravzaprav izvira? Zelo redko. Seveda, ko govorimo o atmosferi (kot vzdušju), običajno ne mislimo, da govorimo o nečem, kar je povezano z zrakom ali dihanjem. Toda v resnici je točno tako. Beseda atmosfera izhaja iz *atmos*, kar v stari grščini pomeni para ali zrak, in *sphaira*, kar pomeni krogla: dobesedno »krogla zraka«, ki nas obdaja in ovija.

Ta etimologija, dobesedna in metaforična, je izhodišče za rastoče mednarodno sodelovanje med Inštitutom za filozofske in religijske študije ZRS Koper in Inštitutom za atmosferske študije Kobe (KOIAS) s sedežem na Univerzi Kobe na Japonskem. Sodelovanje se je začelo leta 2023 z mednarodno konferenco *Respiratorna filozofija: premik paradigme*, ki je bila v Portorožu in na kateri sta ZRS Koper in KOIAS v prisotnosti japonskega veleposlanika v Sloveniji podpisala partnerski sporazum. Kot že naslov konference pove, se partnerstvo osredotoča na atmosferske in respiratorne študije, dve nastajajoči področji interdisciplinarnega raziskovanja, ki združujeta filozofijo, religijske študije, estetiko, literaturo, politiko, sociologijo, antropologijo in okoljsko misel, da bi raziskala kompleksne vloge diha, zraka in atmosfere pri oblikovanju našega dojemanja in bivanja v svetu.

KOIAS je prvi raziskovalni inštitut na svetu, ki se v celoti ukvarja z atmosferskimi študijami. Deluje v okviru Podiplomske šole za humanistiko Univerze Kobe, vodi ga japonski filozof in germanist Yuho Hisayama. Delo inštituta presega evropski koncept atmosfere in vključuje sorodne izraze in tradicije: nemški *Stimmung*, ki se prvotno nanaša na glasbeno uglasitev, vendar se pogosto uporablja za čustvena ali afektivna razpoloženja; francoski *ambiance*, tesno povezan z okoljem in

prostorskim občutkom; in angleške izraze, kot sta *mood* in *vibe*, ki se pogosto uporabljajo v neformalnem jeziku za opisovanje nematerialnih lastnosti kraja ali situacije.

Vendar se japonski inštitut ne ukvarja le z evropsko tradicijo. V središču njegovih raziskav je tudi vrsta vzhodnoazijskih konceptov – zlasti iz kitajske in japonske misli –, ki se vsi na različne načine nanašajo na razpoloženje, dih in energijo. Mednje spadajo kitajski *qìfēn* (氣分, atmosfera) ter japonska *fun'iki* (雰囲気, atmosfera) in *kibun* (気分, razpoloženje), ki vsi izhajajo iz temeljnega znaka 氣 (*qi* v kitajščini, *ki* v japonščini), kar pomeni dih, energija ali duh. Kot da bi, kot so poudarili raziskovalci KOIAS, sam pojem razpoloženja ali atmosfere v Vzhodni Aziji temeljil na dihu ali nekakšnem materialnem duhu.

Če se ta ideja mnogim v zahodnem akademskem svetu zdi nenavadna, ni tuja znanstvenikom in znanstvenicam na Inštitutu za filozofske in religijske študije ZRS Koper, katerega predstojnik Lenart Škof že več kot desetletje raziskuje dihalne korenine človeškega življenja – ne le s fiziološkega vidika, temveč tudi ontološko, politično, družbeno in duhovno. Njegovo delo *Etika diha* je bilo prevedeno v angleščino, nemščino, perzijsčino in nazadnje v italijanščino – prevod Piera Francesca Corvina (tudi člana inštituta), *La filosofia del respiro*, je izšel prav ta

Vir: Maja Bjelica

Atmosferski dih

mesec. Za Škofa in druge, kot sta Petri Berndtson in Maja Bjelica, je dih pozabljena podlaga človeške izkušnje, brez katere ne moremo popolnoma razumeti, kako se povezujemo z okoljem, drug z drugim in s samim seboj. Na tej globoki ravni se začenjata srečevati oddaljeni kulturi – japonska in evropska.

Tesno sodelovanje ZRS Koper in KOIAS na teh področjih, ki je že prineslo številne rezultate, kot so posebne številke v slovenskih in mednarodnih akademskih revijah, konference in dogodki v Italiji in Tajvanu, je japonska vlada nedavno prepoznala kot posebej obetavno in dala znatno finančno podporo v okviru programa JSPS Core-to-Core. Ta program podpira mednarodna akademska

partnerstva odličnosti, pobuda za atmosferske in respiratorne študije pa je bila izbrana za enega od vodilnih humanističnih projektov. Mreža zdaj povezuje KOIAS in ZRS Koper z dvema dodatnima raziskovalnima centroma: Društvom za novo fenomenologijo (GNP) na Univerzi v Rostocku v Nemčiji in Centrom za senzorične študije (CSS) na Univerzi Concordia v Kanadi.

Junija sta ZRS Koper in KOIAS v okviru tega novega projekta v Kopru soorganizirala svoj prvi skupni dogodek: mednarodni seminar za atmosferske študije, ki je združil znanstvenike in znanstvenice iz Slovenije, Japonske, Italije, Nemčije, Brazilije in Tajvana, da bi razpravljali o prihodnosti atmosferskih in respi-

ratornih študij. Seminar je potekal kot otvoritveno srečanje mednarodnega simpozija *Filozofija, poetika in umetnost mejnosti: interdisciplinarne perspektive*, ki je bil v Centru za humanistiko ZRS Koper od 17. do 19. junija 2025.

Z združevanjem slovenskih in japonskih perspektiv to partnerstvo razkriva, kako se lahko različne kulture srečajo skozi tisto, kar je najbolj temeljno in najbolj krhko: zrak, ki ga dihamo, atmosfere, ki jih skupaj naseglujemo.

DR. ALBERTO PARISI,
Inštitut za filozofske in religijske študije ZRS Koper
in KOIAS, Univerza Kobe

Komuniciranje znanosti: tradicija s sodobnimi pristopi

Ali je lahko že skoraj 200 let star knjižni podvig navdih za sodobno komuniciranje znanosti? Lahko, a danes so komunikacijska orodja in pričakovanja drugačna in znanost ima dodatne možnosti, da doseže javnost.

Alexander von Humboldt (1769–1859), mlajši brat Wilhelma von Humboldta (1767–1835), ustanovitelja berlinske univerze, ki danes nosi njegovo ime, je bil, z eno besedo, naravoslovec. Velja za utemeljitelja biogeografije, na številnih drugih naravoslovnih področjih pa je uvajal sodobne metode raziskovanja. Ampak to ni razlog, da ga omenjamo na tem mestu. Alexander von Humboldt je med letoma 1845 in 1862 objavil pet knjig (peta knjiga je bila objavljena po njegovi smrti) s skupnim naslovom »Kosmos – Entwurf einer physischen Weltbeschreibung« (Kozmos – osnutek fizičnega opisa vesolja). V njih je želel opisati vso naravoslovno znanost tistega časa.

Uvodni del mojih knjig vsebuje premisleke o različnih ravneh dobrobiti, ki jih je mogoče črpati iz narave, in o poznavanju zakonov, po katerih je urejeno vesolje. Obravnava tudi omejitve in znanstveni način obravnave fizičnega opisa vesolja in podaja splošno podobo narave, vključno s pregledom vseh fenomenov, ki sestavljajo vesolje.

(*Kosmos. Vol. 1. Stuttgart, 1845*)

Knjige so bile izjemno priljubljene tako med znanstveniki kot tudi med splošno zainteresirano javnostjo tistega časa. Prevedli so jih v večino pomembnejših svetovnih jezikov, cele izdaje so bile razprodane v presenetljivo kratkem času. Osnova

za vsebino knjig so bila predavanja, ki jih je imel na univerzi v Berlinu v letih 1827 in 1828. Ko je vsebino predavanj pripravljaj za knjižno izdajo, je besedila prej vedno pošiljal takratnim strokovnjakom za posamezna področja in jih prosil za pregled in komentarje, saj je želel zagotoviti, da bo objavljeno besedilo ažurno in strokovno ustrezno. »Kozmos« velja za znanstveno in tudi literarno uspešnico. Je lahko to primer komuniciranja znanosti? Alexander von Humboldt pa ni »zgolj« objavil uspešnice na področju popularizacije in razvoja znanosti (s svojim delom je močno vplival na številne raziskovalce 19. stoletja), ampak je tudi pozval vse znanstvenike, naj svoja dognanja vestno podajajo tudi zainteresiranim javnostim na njim razumljiv način.

Kaj sploh je komuniciranje znanosti? V dokumentu »Komuniciranje znanosti v Sloveniji. Pregled in analiza stanja s smernicami in priporočili za izboljšave«, ki sta ga avgusta 2024 objavila Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije (MVZI) in Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS), komuniciranje znanosti opišejo kot »... proces, ki znanstvene ideje in dognanja prepoznava in prenaša različnim ciljnim skupinam izven kroga strokovnjakov. Pri tem opravi sintezo virov znanstvene vednosti, jih kritično ovrednoti, umesti v širši idejni in družbeni kontekst ter upošteva stopnjo njihove negotovosti. Za opravljeno sintezo, opis in predstavitev prevzame odgovornost. Znanstvene ideje pojasni s pojmi in prispodobami, ki jih ciljno občinstvo pozna in razume.«

Morda lahko kot primer navedemo dogodke v okviru cikla »SPOZNAJ – Sproščeni Pogovori o ZNAnosti«, ki jih v sodelovanju z Gledališčem Koper prireja ZRS Koper in na katerih povabljeni sodelujoči v javnem pogovoru z moderatorko ali moderatorjem obravnavajo različne teme. Teme pogovorov so lahko vezane na neko aktualno družbeno problematiko, pogosto pa iz različnih zornih kotov obravnavajo znanstvene vsebine. S pestrostjo sogovornikov se skušajo organizatorji pogovorov izogniti temu, na kar opozarja dr. Sašo Dolenc, eden vidnejših strokovnjakov komuniciranja znanosti pri nas, ki je sodeloval pri pripravi dokumenta MVZI in ARIS, ko zapiše: »Zapiranje posameznih znanstvenih področij v ozke kroge enako mislečih ... lahko pripelje do tega, da ideje niso več podvržene univerzalni odpr-

ti kritiki.« (Dolenc, S. Teorija in praksa komuniciranja znanosti. Alternator : misliti znanost. 20. jan. 2022, št. 3, <https://doi.org/10.3986/alternator.2022.03>) Pri ciklu »SPOZNAJ – Sproščeni Pogovori o ZNAnosti« je pomembno poudariti tudi prizadevanje za vzpostavitev dialoga z občinstvom, čeprav se lahko komu zdi izvedba v obliki klasične okrogle mize, ki poteka v gledališki dvorani, nekoliko zastarela. V dokumentu »Komuniciranje znanosti v Sloveniji« avtorji posebej opozorijo na »... nove inovativne pristope in sodobne tehnologije (spletne strani, družbene medije, podkaste, videovsebine ...), ki omogočajo, da je znanstvena vednost dostopna čim širšim in raznolikim družbenim skupinam« (Komuniciranje znanosti v Sloveniji. Pregled in analiza stanja s smernicami in priporočili za izboljšave. Ljubljana, 2024, str. 4).

Napredek na tem področju skušata v Sloveniji MVZI in ARIS spodbuditi tudi z novostjo v Javnem razpisu za (so)financiranje raziskovalnih projektov za leto 2025. Del besedila je tokrat prvič izrecno namenjen komuniciranju znanosti. Razpis raziskovalke in raziskovalce nagovarja ne le k temu, da rezultate znanstvenoraziskovalnega dela ustrezno pojasnijo državljanom in odločevalcem s pomočjo pravočasno zasnovane komunikacijske strategije, ampak da del projektnih aktivnosti namenijo tudi usposabljanju za komuniciranje znanosti.

Petega junija 2025 je v dvorani Santorio Santorio Centra humanističnih znanosti ZRS Koper v palači Tiepolo-Gravisi potekal mojstrski seminar komuniciranja znanosti, ki ga je v sodelovanju z ZRS Koper organizirala Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani, vodila pa sta ga izkušena komunikatorja znanosti, dr. Sašo Dolenc in dr. Zarja Muršič. Dogodek je financiran v okviru Akcijskega načrta za odprto znanost (ukrep 6.2 ReZIS30). Na seminarju je sodelovala tudi Maja Ratej, novinarka Vala 202 in soustvarjalca podkasta Frekvenca X, in udeleženecem predstavila večšine komuniciranja znanosti v obliki zvočnih vsebin in podkastov.

PETER ČERČE,
Knjižnica ZRS Koper

Vir: Peter Čerče

Uvodni pozdrav direktorja ZRS Koper prof. dr. Rada Pišota udeležencem Mojstrskega seminarja komuniciranja znanosti v Kopru, 5. junija 2025